EEN MIDDELNEDERLANDSE VERTALING VAN -
HET HOONGLIED,

MEEGEDEELD DOOR

Dr. C. H. EBBINGE WUBBEN.

Van de vertaling, die hier volgt, is het eerste hoofdstuk reeds afgedrukt in mijn Proefschrift ¹⁾. Ik geef haar hier in haar geheel, omdat ze mij belangrijk voorkomt, in de eerste plaats, daar het Hooglied hier beschouwd wordt, als bezingende de liefde tussen Christus en Kerk, in de tweede, wijl de tekst reeds dagtekent uit de tweede helft der 14de eeuw. Hij komt nl. voor in ms. 920 (fol. 51 r., vlgg.) der Bibliothèque Mazarine te Parijs, waarvan prof. De Vreese te Gent, in dezen de deskundige bij uitstek, aanneemt ²⁾ dat hij geschreven is tussen 1360 en 1385. Ik voeg er de varianten aan toe uit hs. 1007 der utrechtse universiteitsbibliotheek ³⁾, en onthoud mij als niet-theoloog van commentaar.

Wat de wijze van uitgaaf aangaat: de gewone afkor-

1) *Over Middelnederlandsche Vertalingen van het Oude Testament*, blz. 211 vlgg.

2) Dr. W. de Vreese, *De handschriften van Ruusbroec*, I, blz. 413, waar men ook een beschrijving vindt van het ms.

3) *Beschreven Proefschr.*, blz. 35.

tingen (Xps, Jhrlm, Ysrl, enz.) zijn opgelost; de eigenamen met een hoofdletter geschreven; de *w* is, indien nodig, weergegeven door *ou*, de begin-*i* door *j*; het onderscheid tussen *v* en *u* is in acht genomen; de punctuatie is door mij aangebracht, zoveel mogelijk in overeenstemming met die van het hs.

En wat de varianten betreft: die welke slechts geringe afwijking in buiging of spelling vertonen, zijn, in overleg met de redactie van dit tijdschrift, niet opgenomen. Ik merk hier alleen op, dat de voornaamste vormen, waarvoor het parijse hs. zich van het utrechtse onderscheidt, zijn: de uitgang *-leec* of *-leke* (in het utrechtse hs. *lic*), *hi es*, (tegenover *hi is*), *dietsche* en *riekende* (tegenover *duutsche* en *rukende*) en *(ver)wecken* (tegenover *(ver)wrecken*).

's-Gravenhage.

Dit es de prologhe op der minnen boec.

- 1 Dit boec heet sanghe der sanghe, want dese sanghe sijn beter ende boven alle die sanghe die h(i)er Moyses oft Maria in Exodo, ochte Ysayas ochte Abbacuc ocht die andere propheten ghesonghen oft ghepropheteert hebben. Want alle dese
 5 vorgenoemde, ontsteken in hare moede ende in hare ghedachten, hebben Gode love gheseyt, ofte ¹⁾ om die verloestinghe haers volcs ocht om de bekeeringhe haers volx, ocht om die redenen godleker werken. Mer hier in dit boec werdt ghehoort die stemme Christi ende der kerken, singhende omdat hierin die godleke
 10 dinghe ende die menscheleke dinghe versament ofte tegadere ghevoeghet werden. Ende hieromme sanghe der sanghe, dats alsoe vele te segghene als die betere dinghen werden ghenamet metten dinghen die noch beter sijn. Hier es ute die ander

2. die Moyses. 5. ende ghedachten.

1) *ofte* is doorgehaald, en in margine vervangen door *ochte*.

prologhe¹⁾, ende hier beghint cantica canticorum te dietsche.

1 L. *De stemme der kerken tote Christum, ofte de bruyt toten brudegoem.* Cusse mi metten cussenne sijns monds, want dine borste sijn beter dan wijn, bat riekende dan die alderbeste salven; dijn name es een ²⁾ ute ghegotenne olie, daeromme hebben

5 di lief ghehadt die joffroukene. *Die stemme der kerken tote Christum.* Trecke mi na di, ende ³⁾ wi selen loepen in den roeke dijne zalven. *Die bruyt vertreckt dit van den bruydegoem.* Die coninc leidde mi in sine kelderen. *Die bruyt ⁴⁾ vertrect dit toten jonghelinghen.* Wi verhoghen ende werden ver-

10 blijdt in di, wi ghedinken dijne borste boven den wine, die gherechte minnen di. *De stemme der synagogen.* Ic ben swert maer gracieleec, ghi dochtere van Jherusalem, alsoe die tabernaculen van cedar. [Tabernaculen steet vore huse ocht woenin-

15 varuwe.] Alsoe Salomons velle en wilt mi niet merken dat ic ben bruyn, want die zonne heeft mi ontfervet ⁵⁾. *Die stemme der synagogen.* Mijnre moeder sonen hebben ghevochten jeghen mi; si setten mi te huedenne in den wijngart; minen wijngaert en hebbic niet bewaert. *De stemme der kerken te Christum.*

20 Segghe mi du dien mine ziele mint, waer du voedes, waer du ligs inden middaghe, dat ic niet en beghinne te doelne na die cudden dijne ghesellen. *Die stemme Christi toter kerken.* O scoenste onder alle wive, en bekinstu di niet, soe ganc ute ende ganc af na de voetstape der cudden ende voede dine huekenne

25 neven de tabernaculen der herden. Minen gheredenen ⁶⁾ in den waghnen Pharaovens hebbic di ghelyct. Mine vriendinne, dine

7. roke der salven. 13. voer woninghe of huse. 15. dat ic swert ben. 17. hebben ghestreden teghen. 20. waer du weides ende waer. 23. en bekendi u niet. 24. voetstappen dijne c. 26. mijn vriendinne. *Die stemme totten maechdekijns.* Dine wanghen.

1) Een eerste proloog, die niet in dit hs. voorkomt, vindt men Proefschr. blz. 87.

2) es een boven de regel ingelast.

3) ende boven de regel ingelast.

4) bruyt in margine bijgevoegd. Na *jonghelingen* staan de, later terecht weer doorgehaalde woorden: *wij vertrect dit toten jonghelingen.*

5) Na *ontfervet* de later terecht weer doorgehaalde woorden: *diet eenrehande swerte varuwe.* — *De stemme der synagogen* in margine bijgevoegd.

6) Na *gheredenen* in margine: *ochte mijnre ridingen.*

wanghen sijn scone alse der tortelduven, dijn hals is als broken.
De stemme der vriende. Guldenne ketenkenne ofte vlechten ofte
doreersnoeren selen wi di maken, ondersneden ocht ghecins-
30 leert¹⁾ met selvere. *De stemme der kerken van Christo.* Doe
de coninc was in sine raste, doe gaf mine nardus haren roke.
[Nardus es een precieus cruut met broescher wortelen maer si
es swaert ende hare blader sijn dicke ende die tsoppe van
haren bladeren werden hare hoeft hawen. Oec wast si recht op
35 als een riet oft een stroe]. Mijn lief es mi een bundelken mir-
ren. Hi sal woenen tusschen mine borste. Een druyf van Cy-
pres²⁾ es mi mijn lief in den wingart van Engaddi. *Die stemme*
Christi toter kerken. Sich du best scone, mine vriendinne, sich
du bes scone, dine oghen als³⁾ der duven. *De stemme der*
40 *kerken tote Christum.* Sich, du be scone, mijn lief, ende cier-
leec, onse bedde bloyende. De kepers van onsen husen sijn
van cedre, onse corbeele van cypresse⁴⁾.

1 II. *Die stemme Christi.* Ic ben ene bloeme des velds ende
ene lillie der dale. Alsoe die lillie onder den dornen es⁵⁾, alsoe
es mine vriendinne onder de dochteren. *Die stemme der kerken.*
Alsoe die mast onder de houte der bossche, alsoe es mijn ghe-
5 minde onder de sonen. Ic sat onder de scadewe des gheens
dien ic begherde ende sine vrucht was suete mijnre kelen. Die
coninc leidde mi in sine wijncelle ende ordeneerde in mi cari-
tate. Bestect mi met bloemen, besettet mi met appellen, want
ic quele van minnen. Sine slinke hant onder mijn hoeft⁶⁾ ende

27. hals ghelijc den hecsele. *Vox amicorum.* 28. ketenen sellen wi
di maken ondersneden mit silver. 30. *Vox ecclesie ad Christum.*
32. is een speciose⁷⁾ cruut. 33. bladeren (?) is dicke ende die stamme
v. h. bl. worden haer hoeft haeuwen. 35. een riet so⁸⁾ stroe.
37. *Vox Christi ad ecclesiam.* 39. dijn o. sijn als oghen d. d.
39. *Vox ecclesie ad Christum.* 41. bedde bloeyt. 41. Die spannen v.
o. husen. 1. *Vox Christi.* 3. *Vox ecclesie.* 4. mijn lief onder.
7. sijn wijncelle. 8. verciert mi mit bloemen ende beset mi met
masten, want. 9. Sijn lufter hant.

1) hs. *ghetinsleert*.

2) Boven *Cypres*: cypers.

3) *als* boven de regel ingevoegd.

4) Na *cypresse* het woord *cedre*, dat echter weer doorgehaald is.

5) Het woord *es* is doorgehaald.

6) *Vóór hoeft* staat het weer doorgehaalde *hant*.

7) De letters *ose* zijn weer doorgehaald.

8) Het woord *so* is weer doorgehaald.

10 sine rechte hant sal mi omhelsen ¹⁾). *Die stemme Christi*. Ic beswere u, dochtere van Jherusalem bi den reecalveren ende bi den herten van den velden, dat ghi niet en weet noch en doet ontwaken mine vriendinne tote datse selve wilt. *De stemme der kerken*. De stemme mijns gheminden, siet hi comt springhende
 15 in den berghen, overspringhende die hoevele. Mijn lief es ghelijc der gheet ende den reecalven der herte. Sich hi steet achter die want ende siet dore de veinstere ende loect dore die traliën ocht masiergate ende mijn gheminde spreect mi ane. *De stemme Christi*. Stant op, snel di, mine vriendinne, mine duve,
 20 mine scone, ende com, want staphans es de winter overleden, de reghen es leden ende wech ghegaen, die bloemen oppenbaerden in onsen lande; die tijt der tronckinghen es toecomen; die stemme der tortelduven es ghehoert in onsen lande, die vijchboem heeft bracht sine grove vrucht ²⁾). Die bloyende wijngaerden hebben ghegheven haren roke. *De stemme Christi*.
 25 Stant op mine vriendinne, mine herde scone ende com, mine duve, in den gaten des steens, in den hollen des muers, toene mi dijn ansijn; dine stemme lude in mine oren, want dine stemme es suete ende dijn ansijn es scierleec. *De stemme jeghen die ongheloevegehe*. Vaet ons die cleine ³⁾) voskine dewelke den wijngaert omwroeten, want onse wijngaert bloyde. *De stemme der kerken*. Mijn gheminde mi ende ic heme, die ghevoedt werdt onder de liliën tote dat die dach opgaet ende de scadewen werden gheneyghet. Keert weder ende wes ghelijc mijn
 35 gheminde, der gheet ende den ree der herte opde berghe van Bethel.

1 III. *De stemme der kerken*. Den welken mine ziele mint,

10. sijn rechter. 10. *Vox Christi*. 11. bi den geyten ende.
 13. mijn vr. voer datsi. 13. *Vox ecclesie*. 15. berghen overlidende die hovenen. 16. gheyten ende eenre hinden der herten. 17. die traliën ende mijn. 18. *Vox Christi*. Stant op, com naerre mijn vr., mijn duve, mijn scone ende coemt want tehants is. 22. tijt des snoeyens is ghecomen. 24. eerste vrucht. 25. *Vox Christi*. 29. ansijn is scoen. 29. *Vox adversus hereses*. 31. wijngaert verdiven. 31. heeft ghebloeyt. *Vox ecclesie*. 33. die scaduwe(n) ondergaet. 35. der gheyten ende der hynden der herten. 1. *Vox ecclesie electe de gentibus*.

1) om van omhelsen is in margine bijgevoegd.

2) vrucht (vocht) boven de regel ingevoegd.

3) hs. cline.

sochtic des nachts in minen bedde. Ic sochte hem ende ic en ¹⁾
vants niet. Ic sal opstaen ende omgaen de stat, dor de weghe
ende straten sal ic soeken denwelken mine ziele mint. Ic soch-
5 tenne ende ic en vants niet; de wakers die de stat huedden ²⁾,
die vonden mi. *De kerke van Christo*. En hebdi niet ghesien
den welken mine ziele mint? Als ic hem al luttel overleden
was, soe vandic hem den welken mine ziele mint. Ic hieltenne,
ic en saels niet laten, tote dat ic hem ingheleidt sal hebben
10 in mijnre moeder huus, ende in de slaepcamer mijnre gheba-
rersen. *De stemme Christi*. Ic beswere u, dochter van Jherusa-
lem, biden gheyten ende biden herten der velden, dat ghi niet
en wect noch en doet ontwaken de gheminde vore dat si wilt.
De synagoghe seit van der kerken. Wie es dese die op gheet
15 bider woestinen als een roedeken roecs uten speciën der mirren
ende des wieroeecs ende alles pulvers des crudeneren. *De stemme
der kerken*. Sich, dat bedde Salomons omgaen LX starcke van
den alder starcsten van Israël, alle hare sweerde houdende en
ten stride alder gheleerdst; eens yeghewelcs swert op sine dije
20 om die nacht vresen. Die coninc Salomon maecte te sinen be-
hoef enen toren ochte draghezetel ³⁾ ocht rosbaer van den houte
van Lybano, sine columnen maecte hi selveren, de lene gul-
den, den opganc purpuren, dmiddelste beleide hi met caritaten
om die dochtere van Jherusalem. *Die stemme der kerken van
25 Christo*. Comt ute ende besiet, dochteren van Syon, den coninc
Salomon in sijnre dyademen, daer ne sij moeder met croende
in den daghe sijnre trouwinghen ende in den daghe sijnre
herten bliscap.
1 *III. Die stemme Christi toter kerken*. Hoe scone bestu, mine
vriendinne, hoe scone bestu; dine oghen als der duven al sonder

4. straten om te soeken. 6. *Ecclesia de Christo dicit*. 7. luttel
gheleden was, so. 10. in die sl. mijnre winster. 11. *Vox Christi*.
12. niet en wrecket. 14. *Synagoge de ecclesia dicit*. Die daer op clym-
met bi. 15. roedekijn roecs van mirren ende van wieroke ende van
al den crude ghepulvereert van enen crudenaer. 16. *Vox ecclesie*.
19. stride wel gheleert. 21. enen troen van houte. 24. *Vox ecclesie
de Christo*. 26. in sijnre cronen. 27. sijnre brulofen. 27. in dien
daghe. 1. *Vox Christi ad ecclesiam*. 2. oghen sijn als der duven
oghen al.

1) *en* is boven de regel ingevoegd.

2) De eerste *d* van *huedden* is boven de regel ingevoegd.

3) Het woord *draghe* is niet duidelijk leesbaar.

dat daer binnen scuult. Dine hare als cudden van gheyten,
 die opcomen van den berghe van Galaad. Dine tande zijn als
 5 cudden ghescorender scape die opcomen zijn van den dwane,
 alle met twee drachten ende onder hen en es engheen ondrach-
 tech; alse ene roede scroede zijn ¹⁾ dine lippen ende dine sprake
 suete. Als een tebroken stucke eens appels van garnaten alsoe
 zijn dine wanghen al sonder dat daer binnen scuult. Dine hals
 10 als Davids torre, die ghesticht ²⁾ es met canteelen ocht vorba-
 liën; ute hem hanghen M scilde alreande wapene der starcke.
 Dine twee borste zijn als twee hindekenne eenre tweedrach-
 teghere gheyte, die ghevoedt werden onder die liliën tote dat
 die dach opgheet, ende die scaduwen gheneighet werden. *De*
 15 *brudegoem toter bruut*. Ic sal gaen ten berghen der myrren
 ende toten hovele des wieroeecs. Du bes scone altemale mine
 vriendinne ende en ghene vleckē en es in di. Com van den
 Lybano mine bruut. Com van den Lybano, com, du salt werden
 ghecroent van den hoofde van Amana, van den tsoppe van
 20 Sanyr, ende Hermon, van der leuwe bedden ³⁾, van den berghen
 der lupaerden. [Amana, Sanyr ende Hermon sijn propere namen
 van steden, die alsoe hieten, ende Sanyr ende Hermon sijn twee
 berghe]. Du heves ghewont mine herte; mine zuster, mine
 bruut. Du heves ghewondt mine herte, in ene van dinen oghen
 25 ende in enen hare van dinen halse. Hoe scone sijn dine mam-
 men, zuster mine bruut. Dine borste sijn scoenre dan wijn ende
 de roke dijnre zalven boven alle speciën. Ene druppēde ho-
 nechrāte sijn dine lippen, bruyt, honech ende melc onder dine
 tonghe ende de roke dijnre cleedere alse roke van wieroke.
 30 Dijn hof es besloten mine zuster bruut, de hof es besloten, de
 fonteyne es betekent, ochte aldus: een besloten hof, mine zuster
 bruyt, een besloten hof, een gheteekende fonteyne. Dine utesin-

3. binnen verborghen is. Dijn haer. 5. scapen die opcomen sellen
 van den wasschen, si sijn alle mit tweek. 7. als een rode huuf sijn
 dijn l. 8. ghebroken. 9. daer van binnen verborghen is. 10. is
 mit herkieren. 14. *Sponsus de sponsa*. 16. wieroeecs. *Sponsus ad*
sponsam dicit. Du. 19. toppe. 20. leuwen culen, van. 22. hie-
 ten mer Sanir. 23. dijn borsten suster. 29. wieroke. Du biste een
 besloten hof mijn suster mijn bruut, du biste een besloten hof, ende
 een gheteikende fonteyn. Dijn uutsendinghe.

1) *sijn* ontbreekt in 't hs.

2) hs. *ghestich*.

3) Voor *bedden* staat het weer doorgehaalde *berghe*.

dinghen sijn een paradijs van appelen garnaten metter appele vruchte. Cyper met nardo, nardus ende soffraen; fistula ende
 35 caneele met alle den houten van Lybam, mirra ende aloes, met alle den iersten zalven. [Cypri, nardus, fistula sijn namen van dieren speciën]; fonteyne der hove, putte der watere die met bedruusche vloyen ¹⁾ uten Lybano. *Christus gheeft der kerken gaven des gheests*. Stant op, norden, ende com, zuden, dorewaye
 40 minen hof, ende sine speciën selen vloyen.

¹ V. *De kerke van Christo*. Mijn gheminde come in sinen hof dat hi ete de vrucht van sinen appelen. *Christus toter kerken*. Com in minen hof zuster mine bruyt; ic hebbe ghemint mine myrre met minen speciën; ic hebbe gheten mine rate met
 5 minen honeghe. Ic hebbe ghedronken minen wijn met minen melke. *Christus toten apostelen*. Etet mine vriende ende drinct ende werdt druncken mine alderliefste. *De stemme der kerken*. Ic slape ende mijn herte waect. Die stemme mijns ghemins die clopt. Mine zuster, doch op mine vriendinne, mine duve, mine
 10 ombesmette, want mijn hoeft es vol daws ende mine vlechten vol druepele der nacht. Ic hebbe minen roc ute ghedaen, hoe sal icker mede werden ghecleedt? Ic hebbe mine voete gedweghen, hoe sal icse besmetten? *De stemme der kerken van Christo*. Mijn gheminde liet sijn hant dore een gat ende mijn
 15 buc verscoet te sinen ghetaste. Ic stont op dat ic opdade minen gheminde; mine hande dropen van myrren ende mine vinghere waren vol van der bester ghepruefder myrren. Dat ²⁾ posterneken van mijnre dore ontdedic minen gheminde ende hi was afgekeert ende overleden; mine ziele versmalt doe hi

36. sijn alle namen van dierbaren speciën. 37. putten van den levenden wateren. 38. *Vox ecclesie spiritus donatribus* (?). Noorden wynt ende com du zuden wynt ende doerwaey minen hof ende die welrukende cruden sellen bloeyen. 1. *Ecclesia de Cristo dicit*. 2. *Christus dicit ad ecclesiam*. 3. ghemaet mine mirre 4. ghegheten mijn honich mit mijn melcke: *Christus ad apostolos dicit*. 7. *Vox ecclesie*. 9. doe mi op, mijn vr. 11. der nacht. *Sponsa adsemet ipsam*. Ic hebbe. 12. voeten ghewasschen, hoe sel. 13. weder vuul (hs. wuul) maken. *Vox ecclesie de Cristo*. 15. tot sinen tasten. 17. mirren. Ic heb opghedaen die clinc van mijnre doren minen gheminde. 19. siel versmeltede.

1) Het hs. heeft: *vloghen*, maar boven de o en de g is een y gezet; bovendien staat aan de voet van de bladzij nog eens: *vloyen*.

2) De t van *dat* is met andere hand boven de regel geplaatst.

- 20 sprac. Ic sochtenne ende ic en vants niet; ic riepenne ende hi en antworde mi niet; die wachters die omtrent die stat gaen ¹⁾, si sloeghen mi ende wonden mi; die wachters der muere ²⁾ namen mi minen mantel. Ic beswere u, dochtere van Jherusalem, eest dat ghi vindt minen gheminden dat ghi hem
- 25 boetscapt dat ic van minnen quele. *De stemme der synagoghen.* Hoedaen es dijn gheminde van den gheminden, o alderscoenste der wive, hoedaen es dijn gheminde van den gheminden, want ghi hebt ons aldus besworen. *De stemme der kerken van Christo.* Mijn gheminde es blickende ende rodende, utevercoren
- 30 ute dusenteghen. Sijn hoeft es dalre beste gout, sijn haer ochte croke als doverste scote van den palmen, swert als de raven, sine oghen sijn alse der duven op beken van watere, die ghedweghen sijn met melke ende die sitten neven alte vollen rivieren. Sijn buc buxus yvoriën op den steen saphier, sine
- 35 wanghen als ene effene tafele van speciën, die ghemaect es van specyers; sine lippen sijn lilyën die nederdruppen dierste myrre, sine hande sijn gulden ghedrayt vol van iacithe, syn buc es yvorien, onderdeylt met saphiren; sine beene sijn marmoren columnen die ghefondeert sijn op gulden baeschen.
- 40 Sine ghedaente is als Lybanus utevercoren als de cedre; sine kele es alte suete ende altemale es hi begherleec. Dusghedaen es mijn gheminde, ende hi es mijn vrient, dochtere van Jherusalem. *De stemme der synagoghen toter kerken.* Werweert es wech ghegaen uwe gheminde o scoenste der wive. Wer-
- 45 weert es nederghegaen dijn gheminde, ende wi selenne metti sueken.
- 1 VI. *De stemme der kerken.* Mijn gheminde es neder ghegaen in sinen hof ter tafelen metter speciën dat hi werde ghevoedt

21. die wachters vonden mi die omtrent die stat gaen, si sloeghen. 25. quelle. *Vox synagoge.* Hoedanich is. 28. ghi ons aldus beswoerste. 28. *Vox ecclesie de Christo.* 29. is wit blickende ende roet. rosende. 30. is als dat alreb. 31. haer is als die overste palmboem, swart als die r. 32. op die rivieren der wateren. 34. wanghen sijn als een effen tafele mit speciën. 36. nederdrupen die eerste mirre. 38. onder beset mit saphieren. 39. gulden voeten. 40. sijn keel is alte soet. 40. Dusdanich is. 42. *Vox synagoge ad ecclesiam.* 43. is wech ghegaen dijn gheminde. 1. *Vox ecclesie.*

1) hs.: *omtrent die stat waren gaen mi, si*; maar de woorden *waren en mi* zijn weer doorgehaald.

2) *der* met andere hand boven de regel.

inden hoven ende vergadere lyliën. Ic minen gheminden, ende mijn gheminde mi, die ghevoedt werdt onder den lilyen. *De stemme Christi toter kerken.* Du best scone mine vriendinne, suete ende gheciert als Jherusalem; vervaerleec als eene gheordineerde battalie van den ghetelden. Keer af dine oghen van mi, want si hebben mi af doen vlieghe. Dine hare sijn als cudden van gheyten die oppenbaerden van Galaad. Dine tande sijn als cudden scape die opcomen sijn uten bade, alle¹⁾ van dobbelre dracht, ende en ghene ondruchteghe en es in hem. Ghelijc der scorsen van enen garnate appele, alsoe sijn dine wanghen al sonder dine heimeleeecheide. Tsestich sijn der coninghinnen ende tachtentech der vriendinnen ende der joffrouwen en es gheen ghetal. Ene es mine duve, mine volmaecte, ene es harre moeder utvercorne, haerre ghebaerrerssen. Die dochtere van Syon saghense ende preecten se alre salechst de coninghinnen ende de vriendinnen loefdeuse. Wie es dese die vortcomt als die oprisende dagheraet, scone als die mane, utvercoren alsoe die zonne, vervaerlec als ene gheordeneerde battalie van scaren. Ic ghinc weder in minen hof, dat ic saghe de appele der dale ende dat ic saghe ocht de wijngart ghebloyt was ende ochte de appele garnate ghegroyt waren. *De stemme der synagogen.* Ic en wist niet, mine ziele, verscoerde mi om²⁾ Ammadaps quadrigen ocht karren [Quadriga es ene carre ochte waghen mit vier perden]. *De stemme des troesteren der kerken.* Keer weder, keer weder, joffrouwe van Suna, keer weder, dat wi di moghen anscouwen.

¹ VII. *De stemme der synagogen.* Wat³⁾ seldi sien in de Sunamite ocht in der dochter van Suna, ocht in den oneendrechtighen wive ocht in der sunderssen ochte in den vrenden wive anders dan vergaderinghe der scaren? *De stemme Christi*

4. *Vox Christi ad ecclesiam.* 7. gheordineert heer van. 12. (ghelijc der) carlen van enen g. 13. wanghen sonder dat daer van binnen verborghen is. 15. Een is mijn duve, mine scoen, mijn volmaecte; een is haerre m. u. die se wan. 20. gheordineert heer. *Vox ecclesiae ad sinagoram.* Ic ghinc neder in den hof der noten dat ic saghe die a. der d. ende te sien of die wyngaert. 23. *Vox sinagoge.* 25. Aminadabs quadrigen. 26. *Vox consolatoris ecclesie.* 27. keer weder, keer weder dat wi. 1. *Vox sinagoge.* 4. *Vox Christi ad ecclesiam.*

1) hs. *als*, maar doorgeshaald en in margine vervangen door *alle*.

2) hs. *mi omme om Amm.*; maar *omme* is weer doorgeshaald.

3) Vóór *wat* nog de, weer doorgeshaalde woorden: *Ic en wist*.

- 5 *toter kerken.* Hoe scone sijn dine ganghe in den ghescoyten,
 dochter des princen. Die vergaderinghen van uwen dien als
 broken, die ghesmeedt sijn van der hant eens wercmans. Dijn
 navel es als een ghedrayt cop nemmermeer breke hebbende van
 drancke. Dijn buc es als een hoep tarwen, omleit met lilyen.
- 10 Dine twee borste als twee hindekene eenre geet te gadere ghedra-
 ghen. Dijn hals een yvorien torre. Dine oghen als de piscine in Ese-
 bon, de welke sijn in de porte der dochter van der menechten.
 Dijn nase es als de torre Lybani, de welke scouwet jeghen
 Damascus. Dijn hoeft es als Carmelus ende de hare dijns hoefts
- 15 als eens conincs purper ghevoeghet met ployen. Hoe scone bestu
 ende hoe cierleec, mine alre liefste in weelden. Dine lingde
 ghelijct der palmen ende dine borste den druven. *De brude-
 goem seghet van den cruce.* Ic sal oplemmen op den pallem-
 boem, ende begripen sine vruchte. *De brudegoem seghet van*
- 20 *der bruyt.* Ende dine borste selen sijn als druven des wijn-
 garts ende de roke dijns monts als der appele; dine kele als
 dalre beste wijn. *De kerke seghet van Christo.* Werdech minen
 gheminden te drinkenne ende sinen lippen ende sinen tanden
 te edereckene. *De bruyt van den brudegoem.* Ic minen ghe-
 minden ende te mi es sijn bekeren. *De kerke van Christo.* Com
- 25 mijn gheminde, ga wi ute in den acker, laet ons ghedueren in
 den dorpen; staen wi vroeck op in den wijngaerden, besien wi
 ocht de wijngaert ghebloyt es, ocht de bloemen vrucht vort
 bringhen, ocht de appelle garnate ghebloyt sijn; daer sal ic di
- 30 gheven mine borste. De mandragoren hebben haren roke ghe-
 gheven in onsen porten; mijn gheminde, ic hebbe di ghehouden
 alle dappelle, oude ende nuwe.
- 1 VIII. *De stemme der patriarchen van Christo.* Wie sal mi
 di gheven te siene minen broeder, die sughende best de borste
 mijnre moeder, opdat ic di allene daer buten vinden mach

6. princen dochter. 6. van uwen dien is als een hecseel die ghesmedet sijn. 8. ghebrec hebbende. 11. hals als een. 16. in weeldicheden. Dijn lancete is ghelijc der. 17. *Sponsus de sancta cruce dicit.* Ic. 19. *Sponsus de sponsa dicit.* 20. sellen worden als. 22. *Ecclesia de Christo dicit.* 23. minen gheminde te brenghen ende s. l. 24. te edercauwen. 24. *Sponsa de sponso.* 25. *Ecclesia de Christo.* 28. vruchte brenghen. 1. *Vox patriarcharum de Christo.* 3. ic bi 1) di daer buten allene.

1) bi is doorgehaald.

ende cussen, ende dat mi tehand nieman en versmade. Ic sal
 5 di begripen ende leyden in miere moeder huus, ende in de
 slaepcamere mijnre ghebaerrerssen. Daer seldi mi leeren ende
 ic sal di dranc gheven van ghemingden¹⁾ wine ende most
 mijnre garnate appelle. Sine slinke hant onder mijn hoet, ende
 sine rechte hant sal mi omhelsen. *De stemme Christi*. Ic be-
 10 sweere u dochtere van Jherusalem, dat ghi niet en weet de
 gheminde, noch en doet ontwaken tote datse selve wilt. *De*
synagoge van der kerken. Wie es dese die opvaert van der
 woestinen overvloyende van weelden, gheneyghet op haren ghe-
 minden. *De bruyt toter synagoghen*. Onder enen boom mtilus (?)
 15 verwectic di; daer es dine moeder ontsuvert, daer es dine ghe-
 baerrersse besmet. *De kerke tote Christum*. Legt mi als een
 teecken op dijn herte, als een teecken op dinen arm. Want
 dine minne es starc als de doodt, hert als de helle; dminnen
 hare lampte sijn lampen van viere ende van vlammen; vele
 20 watere en selen niet moghen blusschen caritate noch de vloede
 en selense niet moghen overdecken. Al gave ocht al gheeft een
 mensche alle de substancie sijns huus om minne, si salne ver-
 onwerden alsoe niet. *Christus seghet toter synagogen van der*
kerken. Onse zuster es cleyne ende en heeft ghene borste; wat
 25 selen wi onser zuster doen, alsoe si toe te sprekenne es. Eest
 dat si een muer es, stichten wi op hem selveren canteele, eest
 datsi ene dore es, besuiden wise met cedrinen tafelen. *De kerke*
undtwert. Ic ben een muer ende mine borste als een torre van
 dien ic worden ben vore hem als peys vendende. *De synagoghe*
 30 *seghet toter kerken*. Den vreedsamē was een wijngart in hare,

4. ende di cussen. 6. slaepcamere mijnre winster. 7. ghemaecten
 wijn. 8. sijn lufter hant. 9. sijn rechterarm sel. 9. *Vox Christi*.
 10. niet en wrect. 11. wil. *Vox sinagoge de ecclesia*. 13. van weel-
 digheden. 14. *Vox sponse ad sinagogam*. Onder enen mastboom
 verwecte ic. 15. daer is werc dijnre m. o., daer is dijn winster be-
 smet, daer. 16. *Ecclesia ad Christum*. Set mi als. 18. die minne.
 20. moghen uitdoen die minne noch. 21. Al gheeft een mensche die
 substancie. 22. minne, hi selt veronw. als niet. *Christus ad sinago-*
gam de ecclesia dicit. 25. doen in dien daghe, wanneer men haer
 aensprekende is. *Christus sibi respondet*. Ist dat si een muer is, stich-
 ten wi op haer silveren herkieren, ist dat si een doer is. 27. *Respon-*
det ecclesia. 28. een toern. 29. van dien ic ben ghemaect voer
 hem als vrede vindende. *Sinagoge ad ecclesiam dicit*.

1) hs. *gheamden*.

de welke heeft volc; hi leverese den huederen. Een man bringt om sine vrocht dusentech selverine. *Christus seghet*. Mijn wijngaert es vore mi dine dusentech vreedsame ende twehondert hem die sine vrucht hueden. *Christus seghet toter kerken*. Die
 35 wandels in den hoven des vriends hoerken¹⁾; doch mi horen dine stemme. *De kerke tote Christum*. Vlie mijn gheminde ende werde ghelijc der reen ocht der gheet ende der hindekenne der herte op den berghe van speciën.

31. hevet volc. Dit was die stat van Jherusalem. Hi leverde dusent silveren²⁾. *Christus dicit*. 34. *Christus ad ecclesiam dicit*. Die wones in den hof dijns vrients; hoer of die wanderste in den hoven; die vrienden horen na di; doe mi horen dine stemme. *Vox ecclesie ad Christum*. 37. worde ghelijc der gheiten ende der herten hindekyn op den berghen v. s.

1) De *e* tussen de *o* en de *r* is boven de regel ingelast.

2) Na *silveren* het woord *penninc*, dat echter weer doorgeshaald is.